

დედაშვილობის კონცეპტი ერთ თანამედროვე მხატვრულ ტექსტში (გ. სოსიაშვილის „დედის დრო“)

გოგოლაძე თამარ

ბარბაქაძე ქეთევან

გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გორი

DOI: <https://doi.org/10.52340/idw.2023.47>

აბსტრაქტი. დედაშვილობის კონცეპტი სხვადასხვა ხალხების ისტორიასა და შესაბამისად, ფოლკლორულ თუ მხატვრულ ტექსტებში, ყალიბდებოდა და იცვლებოდა კულტურების, ტრადიციების თუ რელიგიური, ზნეობრივი კანონების შესაბამისად. დროთა განმავლობაში ვითარდება მატრიარქალურ-პატრიარქალურიდან გაუცხოებისაკენ დინამიკური სწრაფვით. 21-ე საუკუნეში ეს ანარეკლს ჰპოვებს მხატვრულ ტექსტშიც. სტატიაში წარმოდგენილია იგი მწერალ გიორგი სოსიაშვილის მოთხრობის „დედის დრო“ მაგალითზე. პროზაული ტექსტის ავტორის პირით მოთხრობილი ამბავი სამი პიროვნების ისტორიის ელემენტებსაც მოიცავს, რომლის ფონზე ყალიბდება შვილის ასაკოვანი დედისადმი დედაშვილობური გრძნობების პერიპეტიები.

„მზიან-ჩრდილიანი“, ილიასეული „ორთვალიანი“ ურთიერთობა უფრო შვილის კუთხით ვითარდება, ვიდრე- დედის, რაც მეტნაკლებად უცხოვდება გარემო პირობების ცვლილების, ახალი დროის მოტანილი ტრადიციის შესაბამისად. ავტორის თვალთ საოცარი, ღრმა ფსიქოლოგიზმით მოჩანს სამყარო, რომელშიც შვილური სიყვარული ასოცირდება მის სურნელთან, ასე უცხოდ რომ აღვიძებს მას. სიკვდილის დროის მოახლოება აძლიერებს სიცოცხლის დროის მაქსიმალურად დედასთან სიახლოვეთ გატარების აუცილებლობას.

პერსონაჟთა სახეობრიობა თითქოს განსხვავებულია, მაგრამ გამაერთიანებელია დედისადმი სიყვარულის „მზიან-ჩრდილიანი“ ასპექტებისა.

სტატიაში მოხმობილია დედაშვილობის კონცეპტის განვითარების ჩვენება დედის გარდაცვალების მომსწრე, თავშესაფარში გაბარების, სიზმარეული თხრობის წარმოდგენით.

მამაც ჩანს მოთხრობაში, რომელიც ბიძასთან შორის დიალოგის ფონზე ვითარდება, მაგრამ წარმოდგენს ოჯახური სიყვარულით აღზრდის ტრადიციის რეტროსპექციას.

ავტორის, გიორგი სოსიაშვილის ენა აქაც კვლავ დინჯია, გამორჩეულად მთქმელი ფრაზეოლოგიზმებით. ფსიქოლოგიური დატვირთვის ძალას რომ იძენს. პერსონაჟთა სახე უფრო კომპაქტურადაა მოცემული, თითქოს მეტი არაფრის თქმა არ არის საჭირო. მთავარი სათქმელი დედის ირგვლივ ტრიალებს და ირკალება. 21-ე საუკუნის 20-იანი წლების ეს მხატვრული ტექსტი ღირებულია, როგორც დედაშვილობის ჭეშმარიტი კონცეპტი, რომელმაც უნდა იარსებოს.

საკვანძო სიტყვები: დედაშვილობის კონცეპტი, „მზიან-ჩრდილიანი“, „ორთვალიანი“ გრძნობა.

მსჯელობა: დედაშვილობა მსოფლიო ლიტერატურაში არაერთგზის გამხდარა (წარმოჩენის თვალსაზრისით) ძირითად საკვანძო საკითხად ტრადიციის, რელიგიური

რწმენისა თუ ცივილიზაციის განვითარების სხვადასხვა ეტაპების შესაბამისად. ალბერ კამიუს „უცხომ“ ცხადყო გაუცხოების ის პროცესი, რაც, ჯერ კიდევ XIX საუკუნის დასასრულიდან იჩენს თავს. თუმცა დედაშვილობის კონცეპტი ერთი პირველთაგანია, რომელიც სწორედ ახალ ქართულ ლიტერატურაში ილია ჭავჭავაძით იწყება და განსხვავებული ფორმით წარმოჩნდება.

რა არის დედაშვილობა და ადამიანის სიცოცხლის რომელ პერიოდში როგორ წარმოსდგება, სხვადასხვა დროს განფენილ იქნა XX საუკუნის მწერლებთან (ნაირა გელაშვილის „დედის ოთახი“, რევაზ ინანიშვილის „დედა“ და სხვ.). ფილმიც შეიქმნა 1959 წელს - მ. ჯალაშვილის „დედის ხელი“. ამ ტექსტებში უფრო დედის გრძნობები იქნა წარმოდგენილი, შვილის განცდები, ძირითადად, უკავშირდება ადამიანის მოწიფულობის მიღწევამდე პერიოდს. შემდგომ იგი ნელ-ნელა ფერმკრთალდება. სიცოცხლის ბოლო წლებში მოგონებების, ტკივილიანი სინანულის ნაწილად იქცევა. სწორედ დედის სიცოცხლის ბოლო ეტაპი მაინც მარადიული სიყვარულის თანამდეგ გრძნობად გრძელდება. ილია ჭავჭავაძის „ოთარანთ ქვრივში“ პირველად გაესვა ხაზი აღნიშნულ ფაქტს: შვილი ახალი სიყვარულის, ან ოჯახის შექმნის, ან მომავალი მშობლის მოვალეობებს იკისრებს და დედისადმი სიყვარულის განცდა ნელდება, ფერმკრთალდება. ამიტომ თმობს ოთარანთ ქვრივი საკუთარ განცდას რათა „ეგომ“ არ სძლიოს. ილიამ ეს ჯერ პოემაში „დედა და შვილი“ აჩვენა, სადაც მამულის სიყვარული გადასძლევს მომაკვდავ დედას, რათა ომში შვილი გაუშვას. ოთარანთ ქვრივის ამ განცდისადმი მიძღვნილ თავებს უცნაური დასათაურება მისცა მწერალმა: „ჯავრი დედისა“, „გასტეხს ქვასაცა მაგარსა...“, „ორი თვალი“. აქ თითქოს შვილის სიყვარული გადასძლევს მისი თვალით უყუროს წუთისოფელს: „დედაშვილობაში შენჩემობა რად არის? - ჰკითხა ოთარანთ ქვრივმა თავისთავსა. - დედაშვილობაში ორი თვალი რად უნდა იყოს? ნეტა დედას სხვასავით ორი თვალი არა ჰქონოდა... თუ აქვს, რად უჭრის ერთი თავისად, მეორე შვილისად? გული რად იხედება გარეთ ორის თვალითა, რად? რატომ ერთი თვალი არ ებრმავის, როცა მეორე იყურება?... ვინ ვისთვისაო, რა კითხვა ყოფილა! ამის ჭიდილია თურმე დედაშვილობაშიცა.“ (ი. ჭავჭავაძე, ტ. II, 1988:276).

ეს „მზიან-ჩრდილიანი“ ბრძოლა დედის სულში მაინც შვილის სასიკეთოდ, მისი თვალთ მზერისათვის არის გამიზნული.

შვილისა? სწორედ „შვილობის“ თემა განავითარა ოცდამეერთე საუკუნეში პროზაიკოსმა გიორგი სოსიაშვილმა თავის ნოველაში (ჩვენ ნოველა ვუწოდეთ მის ერთ ტექსტს კრებულიდან „იაილები“-2022 წ.) „დედის დრო“.

იქნებ მომწიფდა, მოვიდა დრო შვილის განცდის წარმოჩენისა უკვე ზრდასრულ ასაკში, მოხუცი დედის მიმართ ფენიქსებრ აღდგენილი დედაშვილური გრძნობისა რატომ აღეძვრება განცდა შვილს სწორედ მოგვიანებით, ავტორის პოზიცია ამ გაღვიძებული განცდის გამლაცაა, რასაც აღრმავებს ნოველაში შემოყვანილი შვილის - ვაჭაპიას, - „ვითომ მღვდლად“ წოდებულთან შეხვედრებით. ვაჭაპიამაც გვიან იგრძნო დედისადმი აღორძინებული განცდა: „ჰოდა, თუ ვინმეს შეუძლია გაგრძნობინოს სიყვარული, დედაა. ჩავარდნილ დედაჩემს რომ ვუვლიდი და ვბანდი... - ასე მეგონა მოხუცებულ ღმერთს ვუვლიდი. მთელი ცხოვრება ლოცვასა და ღმერთის ძიებაში გავატარე და ყველაზე მეტად მომაკვდავი, ლოგინში ჩამქრალი დედაჩემის სასთუმალთან გატარებულმა რამდენიმე ღამემ მაგრძნობინა, რა იყო სინამდვილეში სიცოცხლე და რატომ გაუჩნდა უფალს აზრად ჩემი გაჩენა“ (გ. სოსიაშვილი, 2022:25).

ვაჭაპიამ სწორედ ღვთის რწმენით შეიცნო, „შვილობის“ ჭეშმარიტება, ნოველის გმირმა სწორედ ვაჭაპიას განცდადით გაარკვია. შეიგრძნო ეს ჭეშმარიტება, რომ დედის „სიცოცხლის დრო“ შეზღუდულია სიკვდილ-სიცოცხლის კანონებით. ამიტომ საკუთარ განცდას

მოხუცებული დედის სურნელს, მისი დაბანვისას მისი სხეულის (რომლის ნაწილსაც თვითონ წარმოადგენს) სისუსტემ გადააწყვეტინა მთავარ პერსონაჟს დაეტოვებინა ნანატრ-ხორცშესხმული თავის ჯაფა-ღვაწლით მიღწეული სამსახური და დარჩენილი დრო დედისთვის გაეტარებინა. ავტორი ღრმა ფსიქოლოგიზმით აღწერს ამ შვილურ განცდას, „თითები თითქოს თავისით მოძრაობდა და რაღაცას ითვლიდა. ვერაფრით დავიმორჩილე ოთხასცხრა მილიონი დათვლა დაგვრჩენოდა ერთმანეთის ცქერის, დედაშვილური მოფერების და ყოველივეს გაფიქრებაზე აკლდებოდა წამები დედაჩემის სიცოცხლეს. ვიგრძენი როგორ დავკარგე მილიონობით ძვირფასი წამი... რა მაჩვენა ცხოვრებამ ამაზე უკეთესი, რა სიამოვნება მივიღე ისეთი, დედაჩემის სუნთქვის გაგონებას და მისი სუნით დატკობას რო შეცვლიდა და წამიერად გამიელვა, რამდენი ჩემნაირი მფლანგავი დაიარება ამქვეყნად და ამძიმებს მიწას, დედის სუნი, დედის ფერი, დედის დრო რო ვერ უგრძვნია და დედის შესანდობარის დროს წამოტირება ჰგონია სიყვარული და მშობლის დაფასება. ოთხასცხრა მილიონი წამის შემდეგ ჩვენ აღრ ვიქნებით. ვიქნებით, მაგრამ ცალ-ცალკე ერთმანეთს ვერ დავინახავთ, შეიძლება მან დამინახოს...“ (გ. სოსიაშვილი, 2022:20).

ასეთი „მიწის დამამძიმებელი“ შვილიც გამოჩნდება ნოველაში მატარებელში შეხვედრილი მგზავრის სახით. ამ კაცმა დედა მოხუცებულთა თავშესაფარში წაიყვანა თითქოსდა მეუღლის თხოვნით, მაგრამ ეს მხოლოდ „გამოცდა“ აღმოჩნდა მომავალი მამისათვის დედამ ერთი ღამეც ვერ გაძლო თავშესაფარში, გარდაიცვალა. აქ შვილისად მაყურებლის თვალი შეეწირა სიყვარულს... ცოლმაც მიატოვა, რამდენადაც არ მოისურვა ასეთი მამა მომავალი შვილისათვის, რომელიც დედას მიატოვებდა. სინანული მთხრობელისა მხოლოდ წამიერია, ნოველის პერსონაჟს უკვე სხვა ადამიანად წარმოუდგება და სიზმარულ ზმნებად ჩაათვლებინებს მონაყოლს. რატომ? ესეც რეალური ადამიანია, იმ კატეგორიიდან. დედის გრძნობა რომ დაჰვიწყებია, სინანულიც გადაუგდია გულიდან. ავტორი გრძნობს თავის სიმართლეს. გრძნობს დედის დროის შეზღუდულობას. სწორედ ამისი გამოხატულებაცაა ეს შესანიშნავი ნოველა.

მწერლის მონათხრობში ერთგვარ აფორიზმად ქცეულა გამონათქვამებიც. ენა დახვეწილია, ქართლის ლექსიკიდან ამოზრდილი, სალიტერატურო ქართულით გაზრდილ-გამშვენებულნი.

ნოველის ღირსება ცხადყოფაა დედაშვილობის მარადიულობისა. იმ „მზიან-ჩრდილიანი“ ცხოვრებისა, რომელიც თანამედროვე პროზაში განსაკუთრებულ ადგილს იმსახურებს.

ბიბლიოგრაფია:

- ი. ჭავჭავაძე, თხზ. სრ. კრებ. ტ. II, „მეცნიერება“, „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი: 1988;
- გ. სოსიაშვილი, „იაილები“, გორის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გ. მახარობლიძის ლიტერატურული კაფე, 2022.

The Concept of Motherhood in a Modern Fiction Text (Mother's Time by G. Sosiashvili)

**Gogoladze Tamar
Barbakadze Ketevan**

Abstract

The concept of motherhood was forming or changing according to cultures, traditions or religious and moral laws in the history of different people and, accordingly, in folklore or artistic texts. Over time, it has been developing from matriarchal-patriarchal to alienation with a dynamic drive. In the 21st century, this is reflected in the artistic text as well. The article presents it on the example of the writer Giorgi Sosiashvili's story "Mother's Time". The story told by the author of the prose text also includes the elements of the story of three people, in the background of which the vicissitudes of motherhood towards the aged mother of the child are formed.

The "sunny-shady" and the "two-eyed" relationship of Ilia is developed more from the point of view of the child than from the mother's point of view, which is more or less alienated in accordance with the change of environmental conditions and the tradition brought by the new times. Through the eyes of the author, the world is seen with amazing, deep psychologism, in which filial love is associated with its fragrance, so strangely it stirs it. Approaching the time of death reinforces the need to spend the time of life as close as possible to the mother.

The variety of characters seems to be different, but they unite the sunny and shadowy aspects of love for the mother. The article shows the development of the concept of motherhood by witnessing his mother's death, presenting a dreamlike narrative of being admitted to an asylum.

The father also appears in the story in the background of the dialogue between the brothers, but is presented as a retrospect of his loving family upbringing. The language of the author, Giorgi Sosiashvili, is still calm here, with exceptionally expressive phraseology, which acquires the power of psychological loading. The face of the characters is given more compactly, as if nothing more is needed to say. The main story revolves around the mother. This fictional text of the 1920s of the 21st century is valuable as a true concept of motherhood that must exist.

Key words: concept of motherhood, sunny-shadowy, "two-eyed", feeling.